

Ko se neúrnik o povódnji vlíje,
 Is hriba štérmiga v dolíne pláne,
 S derézhimi valóvami ovíje,
 Kar se mu soper stavi, se ne vgáne,
 In ne pozhíje pred, de jés omága;
 Tak vérshe se *Valjhún* na nekristjáne.
 Ne jénja pred, doklér ni sádnja frága
 Kerví prelíta, doklér njih kdo fôpe,
 Ki jim je štárfhov véra bla tak drága.
 Ko sór safíje na merlízhov trôpe,
 Leshé, k ob ájde shétvi, al pshéníze
 Po njivah tam leshé snopôvja kôpe.
 Leshí kristjánov vezh od polovíze,
 Med ujími, ki so pádli sa malíke,
Valjhún saftónj tam ífhe mládo líze
 Njegà, ki kriv morítve je velíke. —
 (Dalje sledí.)

Opomba. Ne posnamo je v krajnjem pismenstvu lépshi sverstene povéti v versih, kakor je „*Kerft per Savizi*“, ki jo je nash flavni pevez gospod *Dr. Prefherin* spisal in v létu 1836 dal natifniti. Zhe je ravno prav veliko Slavijanam snana, jih je vunder med bravzi nashih Noviz, ki so po rasnih flavjanfkih deshélah rasfhirjane, vezh takih, ktéri je fhe ne posnajo; sató smo flavniga gosp. pifatelja profili, de bi nam pripustil, jo tudi v nashih Novizah natifniti. Prav rad nam je dovoljil, kar smo ga profili. Nate jo tedaj natifnjeno in berite jo s takim veséljem, s kakorfhnim Vam jo srozhimo! V vezh nashledbah Vam jo bomo podali; kdor jo pa v *enimu* svesku shelí imeti, jo sna pri *Janesu Giontini*, bukvarju v Ljubljani sa 20 kr. dobiti.

Ta povéft bo nashim bravzam shiv porok, de imajo kaj posébnó lepiga od *pesem* prizhakovati, ki jih bode, kakor smo flifhali, gosp. *Dr. Prefherin*, v kratkim na svetlo dal. De bi se to pazh prav kmalo sgodilo: gotovo veliko nashih bravzov je, ki po njih she davnej hrepené! —

Vrednistvo.

Bolesen v gobzu in na parklih. (Maul- und Klauenweh).

Kdor vé, od kodi shivinske bolesni pridejo, kdor njih vsroke si odvrazhati persadeva, in vé, koga de ne sme med bolesnijo storiti: verjemite mi, ta je sa svojo shivino storil, kar je bilo nar bolj potrebniga. Bukve, sa kmeta.

Ni davnej, kar fim bil naproshen, v „*Novizah*“ osdravila osnaniti, s ktérimi bi kmetovavzi samogli, bolesen v gobzu in na parklih osdraviti, kér umniga sdravitelja le malo kje pri rokah imajo, imenovane bolesni pa posébnó govéda, prav pogastama napadajo.

Ni ga fkorej léta, de bi se od teh bolesen kaj ne flifhalo. Špomladi in jeseni se nar raji prikashajo; malokdaj le fama bolesen v gobzu shivinzheta poprime, vezhidel je pa sdrushena s bolesnijo na parklih, h kterima dostikrat tudi bolesen na vimenu pritifne, takó de je shivinzhe na enkrat na tréh delih shivota bolnó.

Ta bolesen poprijema le malokrat pofamesne goveda, temuzh pride, kakor kuga, zhef shivino zeliga kraja, zele foséfke ali zelo zele deshéle.

Po rasnih krajih ima ta bolesen tudi mnogoverstne imena; nar vezhkrat jo po Kranjfkim flifhimo vovzhizh (ovzhizh) ali fájovez v gob-

zu in na parklih, fém ter tje pa tudi jesizhni, gerlovi ali parkleni vovzhizh ali fájovez imenovati.

Dolgo fim she priloshnosti zhakal, od vovzhizha in fájovza v „*Novizah*“ nektére besfedize govoriti, kér si she fkorej tri léta prisadevam svediti, kaj de je vovzhizh ali fájovez? bres de bi bil mogel svojo namen dosezhi. „Kaj! vovzhizha (fájovza) ne posnajo, ki ga vfak kravar posna?“ Ne posnam ga ne, pa tudi vi ga ne posnate, ljubi moji „saftopni moshje“ kakor vaf vafhi fosédje imenujejo, — faj fim se she dostikrat priprizhal, de vfi fkupej ne veste, kaj de je. Vezh ko defet nar bolj glasovitnih famoukov, ki se po deshéli s bolno shivino pezhajo, fim prafhal, in jim tudi she nekteri bokal vina plazhal, de bi mi rasloshili, kaj de je vovzhizh ali fájovez, tóde vef moj trud je bil do fedaj saftonj. „Vovzhizhov ali fájovzov je vezh fort“ — fo mi odgovorili — „beli, zherni, rumeni, rudezhi, podkeshni, navadni, otekleni, svunanji, notranji, v gobzu, v gerlu, na vimenu, na pljuzhah, na parklih i. t. d.“; tó je bilo vse, kar fo mi snali na moje vprafhanje povedati. V zhim pa obftoji ta bolesen, ki jo vovzhizh imenujete? kaj je njena natura? — to mi povejte! sakaj pri vfaki bolesni njeno naturo sposnati, je nar vezhi umetnost sdraviljstva. „Tega Jim pa ne morem povedati“ — mi je pervi, drugi in defeti odgovoril: „vovzhizh je — vovzhizh!“ vezh nisim mogel svediti.

V sazhetku, ko fim nektére bolesni vidil, ki jih vovzhizh ali fájovez imenujejo, se mi je jelo dosdevati, de bi bile morebiti prifadne bolesni (Entzündungskrankheiten), ki jih ti famouki sploh vovzhizh imenujejo, tóde kmalo fim se priprizhal, de tudi vezh drusih bolesen takó imenujejo, ktére niso imele kar snamujizhka prifadne bolesni.

Is vfiga tega vfaki umni zhlovek previdi, de imenovani famouki fkorej vfako bolesen vovzhizh imenujejo, bres de bi vedili, kaj de je. Šin ga od ozheta prevsame in tako gre to ime od rodú do rodú naprej, pod ktérim mojstri Škase svojo vrazhiteljko neumnoft fkrivajo. Jes tedaj pravim:

Vovzhizh
 Je nizh!

Teshko bi bilo rasfoditi, od ktére korenine te dva imena: vovzhizh in fájovez is-hajata; rajnki gospod fajmoshter *Shemlja*, s kterim sva se vezhkrat od tega pogovarjala, je bil moje misli, de je vovzhizh, bersh ko ne, smanjfhajavna bedéfa od vovka (volka, Wolf), kér fo v starih zhafih morebiti mislili, de se v trupu bolne shivine kaka huda materija sprehája, ktera kakor kovarni volk fém ter tje notranje in svunanje dela shivinskega trupla popada in takó mnogoverstne bolesni pri shivini vsro-

kuje. Take misli od bolesen so pa ljudje le takrat imeli, dokler so fhe v tamí sdraviteljske umetnosti tavalí in fhe niso nature rasnih bolesen posnali.

Befeda „fájovez“ je pa mende enake korenine s prifadam, ktéri is-haja od befede „faditi“ (pflanzen, ansetzen); mislimo tedaj, de fájovez sploh vse prifadne bolesni pomeni. Pred enim letom je z. k. kmetijska drushba od vsih krajev na Krajskim iména rasnih bolesen dobila, ktere po deshéli fhpogajo, is kterih se pa tudi vidi, de nimajo od vovzhizha in fájovza nikjer prave vednosti: bolj se jim mende ni mefhala befeda pri sidanju babilonfkiga turna, kakor se nam v ti rezhi mefha.

Rad bi svedil, zhe imajo tudi na Šhtajerfkim, Korofhkim, Gorifhkim in Tershafhkim té dva, ali pa morebiti kakofhne druge imena, ktére sraviteljski famouki pred drusimi sploh bolj fhpogajo.

To fim hotel mojim bravzam enkrat rasodeti, ter jim pokasati, de fta vovzhizh in fájovez le prasne befede, od kterih nafhi mojstri Škase fami ne vedó, kaj de pomenijo: eden tó trobi, drugi drugo!

Kér fim se danes pre dolgo pri vovzhizhu in fájovzu pomudil, bodem v prihodnimu listu rasloshil, kakó se imajo kmetovavzi pri bolesni v gobzu in na parklih obnafhati, de bo prav.

(Konez fledi.)

Snamnja, is kterih se sposna, de gré kmetijstvo rakovo pot.

Povfod se vidi, kamur se le zhlovek osre, narodnosti dovelj, in vse se narobe véde in dela. Hifhe nimajo fteh, plótovi so rastergani, kofolzi so víflizam (gavgam) podobni. Po vali je toliko blata, de ga shivina vfevkosi do vampa gási in brede, in vderajo se vosne kolefa do pest vanj; po hlevih se vidi govedov le po malim in vezhidel le revnih, vmasanih in lokafih; polje je le po verhu obdelano, in po redkama pognojeno, takó, de se vezh glóte, ko shita pridela. Pazh ref, kjer vrabez gnojí, tam tudi vrabez shanje! Kaj bi rekel pa od revnih konj, kterih doleti vezh tepésa, koker kerme; vfevkosi so muzheni in biti tako dolgo, dokler zlo tudi vezhkrat obleshé? — Med tém se pa bresfkerbni kmet poredama, fkorej vřak vezher v gostivnizo vlezhe, kjer ga shljevi, kvartá in kvantá deřtkrat do beliga dne. — In njegova shena pa, namesto de bi tri vogle hifhe podperala, in svojo frezho v pridnim delu ifkala, jo ifhe vezhidel v lotrii in drusih prasnih marnjah.

Te snamnja ozhitno kashejo, de taki kmetovavzi nimajo dalje do berafhke palize!

She nekaj od Ferlanove pinje.

Gospod F. Vidmar, dufhni ofkerbni pri Devizi Marii na Panikvah v Tominfki gosposh-zini so nam to le pifali: „Gosp. Ferlanovo pinjo „fo fi tudi she v nafhkih tominfkih gorah nekteri „kmetje omiflili. Kako se je to sgodilo? Hribar-jov Jakob sa Verham bukovfke foféfke, famouk tefarfkgiga rokodelřta, je, ne vem kje, „obras Ferlanove pinje vroke dobil; tresne in „brihtne glave mladenizh prebere s samerklivofřjo

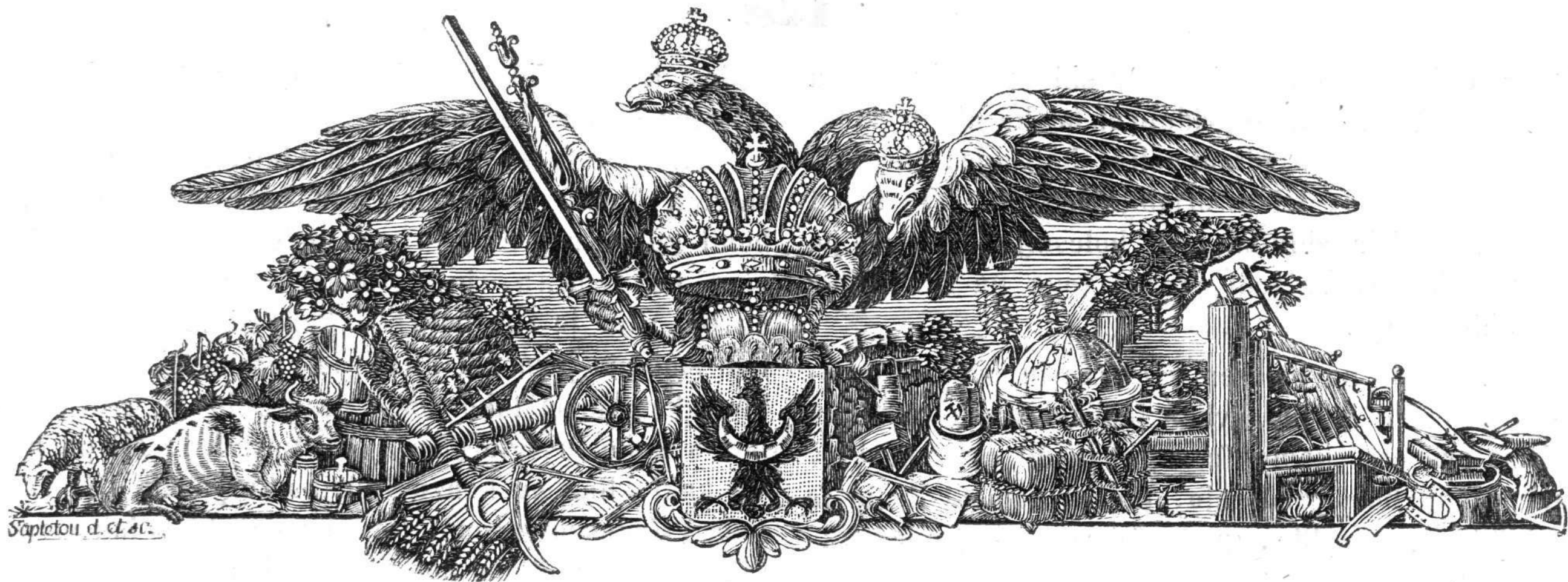
„popif, in se lóti sa domazho hifho eno narediti. „Šrezha in umetnost ga podpirata, in glej dobro „se mu je svedla. To pinjo viditi, nje rabo spos- „naje, je hitro 5 bukovfkih kmétov eden sa dru- „gim, ki so nafhi nar blifhneji fofédje, per sgo- „rej imenovanimu Jakobu, Ferlanovo pinjo na- „rediti ukasalo. Kakor flifhim, prav dobro jim „flushi. Le poslušhaj ljubi fobravez kmetijskih „noviz! kako mi eden téh poféřnikov nove Fer- „lanove pinje na moje vprafhanje: ali kaj velja? „odgovori: „Naj bi tudi — fo bile njegove be- „féde, defét goldinarjev veljala, vender „nobenimu kmétu ni biti bres nje, pofeb- „no pa per gorfkih kmetijah. Popredje mo- „gel per ftari navadni pinji en junak se pol ure in „pogofřo tudi eno zélo uro dobro véřti in potiti, pa „frezha je fhe bila, zhe je le vmedil. Sdaj pa „v novi Ferlanovi pinji en otrok v defetih mi- „nutah, ino ako ji bolj vetra da, tudi v fheřtih „bres potu frovo maflo is nje dobi“. — Kdor bi „dvomil nad refnizo rezheniga, naj pride k meni „na Panikve, ga bom peljal sa Verh k Šeljaku, „Hribarju ali pa k Šhkofizhku na Bukovo. „— Le fhkoda, de Hribarjov Jakob zheř- „kiga kolovrata fhe ni videl.“ *) —

Sled Ciriloviga obréda (ritus) na Krajskim.

Kristjanstvo je po raznih potih do Slovanov dospelo. Bulgari in Serbi, ki so po Mezii in Macedonii do Tesalije in Epira se rařirili, so bili verjetno prvi, kteri so svetlobo prave vere zagledali. Veruje se, de je bil Cesar Justinian njih rodú. Primorce dalmatinske in hrovaške so kerstili rimski duhovniki v sedmimu véku. Korořce so spreobrnili Talijanski misionarji okoli osmiga, ali devetiga stolétja. Skoraj ravno v tem času so dali se kerstiti Slovani v Panonii in Moravii. Ko je Svatoplukovo kraljestvo nar lepši precvétaló, so panonski poslaniki podali se v Carigrád (Constantinopel), prosit kristjanskih ućenikov, tacih, kteri bi slavijanski jezik razumeli. Cesar Mihajl jim da v letu 862 dva brata, modrijana sta bila, Konstantina in Metoda iz Tesalonike, gerške dezele, ki sta slavijanski jezik gladko govorila. Ne vé se prav, če sta bila rojena Slovana, ali sta se jezik slavijanski naučila od Slovanov, ki so blizo njih stanovali. Ko med Slovane v Panonijo prideta, precej začneta prestavljati sveto pismo iz gerškiga v slavijanski jezik, sveto mašo v slavijanskimu jeziku sta brala in pela, Slovanam sveti evangelji oznanovala v domači besedi takó ročno, kakor de bi bila med njimi zrejena. Slovani, ko so božjo besedo v svojim jeziku oznanovati slišali, so se jako veselili, de jim se nar sveteji reči v domači besédi oznanujejo, in de se sveta maša po slavijansko póje. — Ali zavid in nevořljivost, ki

*) Ali bi ne bilo mogože, de bi umetni Hribarjov Jakob enkrat v Ljubljano prifhel, zheřki kolovrat ogledati? Morebiti sedaj, kér bo pri obertniřki rasřtavi v Ljubljani fhe vezh drugih rokodelřkih rezhi viditi? Mi bi pazh prav sheleli, de bi se zheřki, vse hvale vredni kolovrat tudi v Tominfkih gorah fukal! Vredniřtvo.

Ni dolgo, kar smo is Doberlavesi (Eberndorf) posledno pifmo prijeli: „Hvala Novizam, s kterimi se veliko dobriga „tudi v Podjurski Dolini bliso Drave na Korofhkim korenini. „Med drugim je tudi Andrej Štare, kolar na Šhkorjan- „zu per Doberlavesi Ferlanovo pinjo po zherťeshu naredil. „Naprej tedaj! kakor ferzhno budijo Novize v 23. listu s „poklizam: „Naprej!“ J. Hofbauer.

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N° 30.

V frédo 24. Malisérpana.

1844.

Te novize pridejo vsako frédo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hiši 195 v Šalendrovih ulazah bliso Brega; sa Ljubljano in sa tife, ki jih ne dobivajo po pošti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejemejo se pa pri natíkovavzu na Bregu Nr. 190. Po pošti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol léta 1 fl. 15 kr. Po vñh z. k. poštah se snajo dobiti.

Kerft per Šavizi.

(Na dalje.)

Mosh in oblákov vójsko je obójno
Konzhála temna nózh, kar svétla sárja
Slatí s rumèn'mi shárki glávo trójno
Šneshnikov kránjskih siv'ga poglavárja;
Bohínjsko jésero stóji pokójno,
Šledú ni vézh vunáj'niga vihárja;
Al fómov vójska pod vodo ne míne,
In drúgih róparjov v dnu globozhíne.

Al jésero, ki na njega pokrájni
Štojíh, ni, *Zhertomír!* podóba tvója? —
To nózh je jénjal vójske shúm vunájni,
Potíhnil tí vihár ni v pèrñh bója;
Le hújchi se je sbudil zhèrv nekđájni,
Ak práv uzhi me v révah skušnja mója,
Bolj gríse, bólj po nóvi kèrvi vpíje,
Poshréfníhni obúpa so Harpíje.

Na tlèh lesché Šlovonstva štèbri stári,
V domázhih shègah vtèrjene postáve.
V deshéli párski *Téfel* *) gospodári,
Jezhé pod tèshkim jármam síni Šláve,
Le ptúizam frézhe svít se v Kránji shári,
Ofhábno nól'jo tí po kónzi gláve.
Al, de te jénja tá skeléti rána,
Ne bófh poñné! Katóna Utikána!

Ne blá bi prizhujózhe úre téshe
Prenéfla v pòsnih létih gláva síva;
V mladostí vúnder tèrdnífhi so mréshe,
Ki v njih dershi naf úpa mózh goljvíva.
Kar, *Zhertomír!* te na shívlénje véshe,
Se mí is tvójih préjshnjih dní odkrívá,
Ki te vodíla ní le stára véra
Tjè na ofrédik Bléfkiga jeséra.

Tjè na otók s valóvami obdáni,
V donáhnih dnévih bóshjo pót Marije;
V dnu sad stóje sneshnikov velikáni,
Poljá, ki spred se sprósti lepotíje,
Ti káshe Bléfkí grad na lévi stráni,
Na défni grízhik se sa grízham skríje.
Deshéla kránjska níma lépsh'ga krája,
Ko je s okólfhno tá, podóba rája.

Tam v zháñh *Zhertomíra* na otóki
Podóba Bógínje je stála Shíve,
Ki so srozhèni jí mladénzhov itóki,
Ki so jí, vé devíze ljubesníve!
Srozhèni váñhi sméhi, váñhi jóki,
Oróshja, ki so nam nepremaglíve. —
Tam Bóg'nje vésho Štarofláv in lépa
Njegóva lzhi odpéra in saklépa.

Hzhí *Bogomíla*, lépa ko devíza,
Šlovézha Hero blá je tam v Abídi,
Nedólsnost vnéma jí ozhí in líza,
Lepóte svóje fáma le ne vídi,
Perlísnjena mladénzhov govoríza
Je ne napíhne, jí ferzá ne sprídi.
Špolníla kómej je shefnájsto léto;
Šerzé mladó ní sa nobèn'ga vnéto.

Darí oprávit Bóg'nji po navádi
Pernéte *Zhertomíra* láhka ládja,
Od téga, kar rafe per njega grádi,
Od zhéde, shíta in novíne fádja,
Ko blísha s njími se devízi mládi,
Sadéne ga, ko se je nar manj nádja,
Is njé ozhí v ferzé ljubesni štírela,
Plamén neogaflív je v njému vnéla.

(Dalje sledí.)

Bolesen v gobzu in na parklih.

(Konez.)

Bolesen v gobzu in na parklih je vezhidel takó
lahka bolesen, de v 5. 7. alik vezhimu v 14. dnéh
míne, zhe fe le shívini sheshe, kakor gré. Le tó

*) *Parški Tefel*. *Tefel* (Tassilo), parški vájvoda, je Valjhuna, ki so ga bli Šlovenzi v pervih létih vájvodstva is deshele spodíli, s trémi trumami vojshákov nasáj perpéljal, in jim ga je sopet vñlil. Poglej Valvasorja na mestí rezhením.

je pri ti bolesni nar flabeji, de shivina neke dni sa nobeno rábo ni; krave pridejo ob mleko ali je pa faj vodeno in vifhnjevo; pitani voli is-hujfhajo; vpreshni pa nifo sa rábo; teléta oflabijo i. t. d. Vse to od tod pride, kér shivina med bolesnijo nizh ali pa prav malo samore jefi, rasun tega pa fhe velike bolezhine terpí.

Vzhasi je pa bolesen v gobzu in na parklih veliko hujfhi in tudi vezh tednov terpí; to fe pa takrat priméri, kader fe v gobzu ali okoli parklov mehurzi in bule prederejo, ktére, namesti de bi fe iszhifile in sazelite, gnojnofokravzhne (geschwürig) postanejo.

Nar hujfhi je pa in vezhidel smertna bolesen, zhe fe le po jesiku pofamesni zherni mehurji spu-fté, kateri fo snamnje, de je vranzhni zherni prifad (Milzbrand) pritifnil, ki shivino dostikrat v 12. ali 24. urah umorí.

Kdor hozhe tedaj bolesen v gobzu in na parklih osdraviti, mora pred vřim na tó pasiti, kakfhne forte de je? Ali je namrezhle navadna lahka bolesen (gutartiges Maul- und Klauenweh) — ali pa huda (bösaartiges M. u. K.) — ali pa zelo zherni jesizhni prifad (Zungenbrand)?

Kakó fe da navadna bolesen v gobzu in na parklih osdraviti? Tukaj vam moram, ljubi moji kmetje, pred vřim priporozhiti, nikoli mozhnih rezhi, kakor: zhefna, pôpra, imberka, luga i. t. d. sa sdravilo bolniga gobza vseti. To je filno fhkodljivo in neumno ravnanje, sakaj ta bolesen je prifadne nature, gobez je pošébnó v sazhetku bolesni vrozh, rudezh, poln bolezhin, ktére po takih sdravilih fhe hujfhi postanejo. Pa ni sadosti, de mojstri řkase pri ti bolesni imenovane sdravila narbolj fhogajo, ampak fhe zlo sapovedó, s njimi gobez bolne shivine do krivaviga dergniti. „Pa fim vunder she veliko shivine s pôpram in jesiham osdravil,“ — flifhim fém ter tje bahati fe. De bi valf vrag vsel vřé, ki revno shivino s takó hudimi rezhmi muzhite: umoriti jo nifte mogli, kér je njena dobra natura, bolesen in valf s valfo vrazhiteľfko brosgo vred, premagala, tóde podaljfhalí řteji bolesen, de je neke dni dalje terpela!

Po dolgi fkufhnji v ti bolesni vterjene sdravila fo te le: Imejte bolne shivinzheta v zhednih, pa ne prevezh fopárnih hlevih; nařiljajte jim vřaki dan s fuho řtelo, de v gnojnizi ne řtojijo; zhe vreme pripuřti, isshenite na parklih bolno shivino na blishni vert, de na mehkim řtoji. Dajte ji le mehke klaje, to je take, ktere ji ni treba veliko svezhiti, postavim: foka s moko, otróbi, kruham, preshami, ali pa poparjene selenjave, pomij i. t. d. Slo fhkodljiva ji je ter da klaja, kakor fenó, flama, detela, ktera shivinzhetu bolni gobez obóde. Dajte ji dobre zhifte

vode, kolikor jo posheli, denite kako peř folí va-njo: to hladí bolan gobez.

Ako fi vse to řtoril, bořh vidil, de ti bo bolna shivina kmalo osdravela, zhe bořh fhe to le sa bolni gobez napravil: Vsemi polovizo vode, polovizo pa jefiha, in permefhaj eno peř moko, ali pa, kar je fhe boljfhí, kako shlizo medú. S tem smefam pomózhi fhterikrat na dan bolni gobez, kar fe pa takó řtorí, de ga shivinzhetu v gobez s kako brisglo (Spritze) řpravifh, ali pa povij kaki klinz na konzú smehko zunjo ali s morřko gobo (Badeschwamm), ter jo namózhi v imenovani kiflomedeni vodi in potipljej s njim vse bolne dela gobza; s njim pa nikoli mozhno dergniti ne smefh, sakaj to bi bilo prav fhkodljivo. Namesti jefiha snafh tudi folí vseti. — Zhe je gobez poln predertih mehurjev, in zhe shivinzhe savolj tega pošébnó veliko bolezhin terpí, pomashi jih nekterikrat zhes dan, s dobrim lařhkim óljem ali pa s masilam, ki ga napravifh is froviga mařla in medú, ali pa is belaka in fladke fmetene. Zhe fe mehurji pa po tém kmalo is gobza ne řpravijo, pomózhi jih smasilam, ki fe naredi, zhe fe pol lota galuna na 6 shliz fladke fmetene vsame.

Prifadna bolesen na parklih fe pa takó le osdravljuje: Ovij v mersli vodi namozhene zunje rahlo okoli parklov, in glej de bodo vřefkosi mokre oftale, kér jih prifadna vrozhina kmalo pofufhi. řhe bolji je pa parkle, kakor daljezh vrozhina in ořok fesheta, s ilovzo namasati, ktéra je v jefihu namozhena bila. Zhe fo pa bolezhine v parklih prav velike, fe je she vezhkrat rasun imenovanih sdravil, tudi terpentinovo ólje dobro fkasalo, s kterim pa ne smefh okoli parklov masati, ampak od binzeljna (Fessel) naprej po nogi; to masilo vezhkrat ozhitno pomaga, kér bolezhine is parklov potégne.

ře je pa bolezhina v parklih pomanjřhala, in zhe fo fe she kaki mehurji okoli parklov prederli, jenjaj s merslo vodo parkle polivati in s masilam mersle ilovze okladati; temuzh fkuhaj laneniga femena in fenéniga drobú na vódi, pomakaj v nji rute, ter jih okladaj okoli parklov vezhkrat zhes dan.

S temi pomozhki bořh samogel vezhidel fam fvoje bolne shivinzheta osdraviti; zhe bi fe ti pa jela bolesen hujfhi prikasovati, pošfhi fi umetniga sdravitelja, ako bi ravno mogel daljezh po njega iti; sakaj, pošébnó pri hudi bolesni na parklih potrebujefh njegoviga řveta in njegove roke, ktéra mora vezhkrat bule predreti, bolne parkle fém ter tje preresati i. t. d.

K temu fhe to le řřtavim: řdlozhi kolikor moreřh bolno shivinzhe od sdraviga, sakaj te bolesni fo kushne. Glej tedaj in varvaj, de druge shivinzheta ne liřejo bolne fline, de fi parklov s

fokrovizo ne ofkrunijo, i. t. d. Vezhkrat fo she teleta pri vimenu od materniga mléka bolesen v gobzu nalesle in fhe zlo ljudje fo marfikrat enako bolesen v ufih dobili, ki fo ravno namolseno mléko bolnih krav pili.

Dr. Bleiweis.

Odgovor na prafhanje:

kakofhna je bila répa o polni luni fejána?

V 26. listu nafhiv Noviz fim med drugim povedal, de fim tudi jes vezh lét po navadni fhegi répo o mlaji fejal, in répa je bila po rasni létni marfikrat mehka in fladka, dostikrat pa tudi terda in grenjka. Gotova refniza pa je, de, kolikor lét fim répo po navadi ko drugi o mlaji fejal, fim jo tudi, kakor ti, vezhkrat le zlo malo pridelal.

Kér fim pa she pred vezh letmi sazhel, répo o polni luni fejáti, o mlaji pa pleti in okopováti, mi je fhe nikoli ni sa fvoje potrebe primanjkovalo, in répa, o polni luni fejána, je bila ravno takó marfikrat mehka in fladka, marfikrat pa tudi terda in grenjka, kakor tifta, ki fo jo o mlaji fejáti.

De je pa répa vzhafi mehka in fladka, vzhafi pa terda in grenjka: to po mojih miflih in fforjenih fkuflhnjah, ni na kmetovanju, pa tudi ne na polni ali mladi luni leshezhe, ampak na vremenu, kakorfhniga nam Bog da! Sakaj jes fim répo, kakor fim povedal, o mlaji in polni luni, o bedvoje vezh lét, fejal, in jo, kakor gré, obdeloval; tóde, zhe je fufha po okopovánju naflopila, in nekaj zhafa terpela, je répa obledéla, soréti sazhela in je terda in grenjka bila, ako je o polni luni fejána bila, ali pa o mlaji. Zhe je pa vreme po volji bilo, je takó naglo in lepó rafila, fe kofhatila in debelila, de je répna njiva she od daljezh difhala, in répa je bila mehka in fladka, naj bode o polni luni ali o mlaji fejána.

K temu fhe le tó priftavim: de sgodna, she pred f. Alefham, o polni luni fejána répa, ravno takó, kakor sgódna fétev mnogoterih drugih plemenov, bolj obrodi, kakor pòsne féteve. Ako ravno fe mi je pri moji vezhletni kmetii she vezhkrat prigodilo, de bi bil répo lahko poprej fejal, to je, o mlaji, okoli f. Jakoba, fim vender nalafh s répno fétkvo do polne lune o Porziunkuli zhakal, in gotova refniza je, de fim vfelej vezh répe pridelal, kakor moji fofedje, ki fo jo hiteli o mlaji fejáti.

Ta odgovor fklenem s temi sheljami, de bi umetni kmetovavzi fvoje, v ti rezhi (Rubenfrage) po mojimu dobrovoljnimu fvetu fforjene fkuflhnje, ob fvojim zhafu v tih Novizah prijafno osnanili, in refnizhno povedali: ako fo moje beféde refnizhne ali ne?

K—i.

Važne resnice,

ktere naj naši kmetiški gospodarji premislijo in večkrat od njih govore.

Kmetovavci vsake soseske, v ktero slabe poti peljejo, bodo od dneva do dneva svóje premoženje se manjšati čutili, kér jim vsaka reč drajši pride, ktero iz družih krajev potrebujejo, kér jo le težko perpeljejo; če pa kaj kam drugam predajo, pa tudi iz ravno tega vzroka morajo vsako reč boljši kup dati. Razun tega pa še vózno živino, kola in živinsko opravo veliko pred, kakor je treba, končajo, in per vsaki vožnji veliko časa potratijo, ki bi ga scer bolji mógli oberniti. Slabe poti in pokvarjene ceste so znamnje nečimarnosti cele soseske.

Kako velikokrat kmetiškim gospodarjem ôginj vse njih premoženje in clo življenje njih dragih požre, in kako malo storé, de bi take nesreče od sebe odvernili! Kaj mar svóje domačine in sosede z ôgnjem in z lučjo varniši ravhati učé? Kaj neki svóje hiše terdnejši in pred ôgnjem varniši delajo? Kaj imajo mar kaj pametne skerbi, kako bi, če bi se en kônc vasi vnel, preden bi cela gorela, ôginj ročno vkrotili in pogasili? Ali so povsod z vodo in potrebnim orodjem preskerbljeni?

Hiše osegurati ali zavarovati je res prav dôbro, in vsakimu kmetovavcu je svetvati, v družbo s. Florjana raji danes ko jutro stopiti; pa to še ni dôsti, če se scer vse drugo v nemar pusti!

Koliko dobička bi mogli kmetje imeti, ko bi hotli fpoznati, de je boljši svójo živino v hlevi rediti in skerbno opravljati, kakor jo pa čredniku prepustiti, in takó toliko gnoja zgubiti, kteriga njih njive zlo potrebujejo; ko bi pač bolj za letinsko in zimsko klajo skerbeli, svójo živino z delam tako strašno ne pretegljali, in jo per kupčii bolj skerbno zberali! Obilniši perdelki in povikšani dohodki v dnarjih so plačila za kmetiške gospodarje, kteri si réjo in oskerbljenje domače živine k sercu vzamejo.

Dôstikrat se dobí per naših pridnih in skerbnih kmetiških gospodarjih prazna misel, kako bi vse, kar za dom potrebujejo, doma zredili, brez de premislijo, ali bi ne dobili tega boljšiga in bolj po ceni kupiti, in ali bi ne mógli z manjim trudam in z manji troški drugih reči perdelati, ktere bi pa vender dražji zamogli prodati. Naj vender vsaki kmetiški in hišni gospodar vselej na tanjko prevdari, koliko je vsako njegovih del za njega vredno, in koliko si z tem perdobiti móre.

Lahko, prav lahko se je pa per temu zmotiti. Zatorej nikoli ne smejo z enim računam (rajtingo) zadovoljni biti, ampak večkrat morajo to storiti, tudi z drugimi se čes to posvetovati, kér štiri oči več vidijo, kakor dva.

Klaja in klaja in zmirej le klaja je sosebna potreba, ktere nobeno dôbro vravnano gospodarstvo pogrešiti ne more. Kako slabo pa skerbe veči del naši kmetiški gospodarji za dosti in dobre klaje; in kako majhni so zatorej tudi večidel dohodki njihovih kmetij! Pusto polje da slabe perdelke, slabo rejena živina slabo dela, malo in slabiga gnoja naredi, in namest, de bi k dobičku perpomogla, le zgubo prinese.

Dôbro je šparati, in hvale vredno, pa ne brez razsojenja in pameti. Če bi iz namena, de bi šparal, strehe ne popravljal, tako dolgo, de bi dež in sneg celo pohištvo z vsim, kar je notri, vkončal; bi bilo to pač bolj zapravljevosti, kakor hranljivosti podobno. Ravno tako bi blo, če ne perpravim potrebne kerme svóji živini, ali pa, če ji manj kladem, kakor h ohranjenju svóje moči potrebuje; kér mi potlej malo prida pernese z delam in z gnojem, in zatorej bi móje njive tudi veliko manj rodile.

Šparati pa ni potrebno le dnarjev, ampak posebno časa, in tudi to nar bolji in k nar večimu pridu šparamo, če ga tako dôbro, kakor koli je mogoče, obračamo. Ko bi pač naše soseske celo leto si perzadevale, potrebne poti dôbre ohraniti, bi vesolni udje soseske si z tem veliko prida pridobili, marskaki groš bi imeli, ki ga zdaj pogrešajo, marskakiga bi perhranili, ki ga zdaj morajo izdati, in marskaka ura bi jim ostajala, v kteri morajo zdaj popravljeti, kar so si na slabi poti poterli.